THE SITUATION OF AGRICULTURAL CONSULTANCY IN JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK COUNTY

By:
HEKLINÉ HERBÁLY, KATALIN

Keywords: consultancy, educational methodology, organisational framework, financing.

It transpired from the survey that farmers seek the help of the consultants primarily for preparing grant applications and accessing information resulting from EU membership. Increased interest in knowledge related to the utilisation of environmentally friendly technologies should be highlighted, as should the demand for the establishment of model farms suitable for practical training. The role of the State is essential in developing a network based on the institutions, model farms and research facilities of higher and secondary education, and in changing the system of financing.

A MEZŐGAZDASÁGI SZAKTANÁCSADÁS HELYZETE JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYÉBEN

HEKLINÉ HERBÁLY KATALIN

Kulcsszavak: szaktanácsadás, oktatási módszer, szervezeti keretek, finanszírozás.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A tanulmányban a Jász-Nagykun-Szolnok megyében végzett, a mezőgazdasági szaktanácsadásra vonatkozó kérdőíves felmérés eredményeit közli a szerző. A kérdőíveket a megyében dolgozó gazdálkodók, szaktanácsadók és a falugazdászok töltötték ki. A felmérésből kiderült, hogy a gazdálkodók elsősorban a pályázatkészítéshez és az EU tagságból adódó információhoz-jutáshoz kérik a szaktanácsadók segítségét. Kiemelendő a környezetkímélő technológiák alkalmazásával összefüggő ismeretek iránti fokozott érdeklődés, valamint a gyakorlati képzésre is alkalmas bemutató gazdaságok létrehozása iránti igény. A hatékony szaktanácsadás legfőbb akadálya a jelenlegi szervezeti keret és a finanszírozási rendszer. A falugazdászok fontosnak tartják a szaktanácsadókkal való szorosabb együttműködést, valamint a tájspecifikus bemutató gazdaságok létrehozását. Nélkülözhetetlen az állami szerepvállalás a felső- és középfokú oktatási intézményekre, tangazdaságaikra és a kutatóintézetekre alapozott hálózat kialakításában, valamint a finanszírozási rendszer megváltoztatásában.

BEVEZETÉS

A hatékony mezőgazdasági termelés egyik alapfeltétele a gazdálkodók szakmai informáltsága, amely nem nélkülözheti a szaktanácsadói közreműködést.

A rendszerváltást követően hazánkban új szükségletként jelent meg a szaktanácsadás, de az átmeneti időszakban háttérbe szorult a napi, a gazdálkodás fenntartásához kapcsolódó feladatok mellett. Napjainkban azonban a gazdálkodók érdeklődése a tevékenységükhöz kapcsolódó információk iránt jelentősen megnőtt, a regisztrált szaktanácsadóknak pedig egyre több lehetőségük nyílt a releváns szakismeretek és információk átadására. Ezt felismerve vizsgáltam a szaktanácsadási tevékenység eredményességét Jász-Nagykun-Szolnok megyében, egy felmérés tapasztalatai és személyes információk – mivel jómagam 2001. évtől az FVM regisztrált szaktanácsadója vagyok – alapján. Célom az volt, hogy az értékelés után segítsem a hatékony szaktanácsadás megvalósítását a jövőbeni munkára vonatkozó javaslataimmal.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A mezőgazdasági szaktanácsadás fogalmának (ezzel együtt tartalmának) meghatározása az egyes országok gyakorlata alapján eltérő, de néhány azonos elem több-kevesebb hangsúllyal megtalálható valamennyi leírásban. *Kozári (2000)* szerint „A leggyakrabban idézett, általánosan elfogadott megfogalmazás szerint *a mezőgazdasági szaktanácsadás olyan szolgáltatás, amely oktatási módszerekkel támogatja a gazdálkodókat a termelési folyamatok fejlesztésében, elősegítve ezzel a gazdálkodók életszínvonalának növelését, valamint a vidéki élet társadalmi megítélésének javulását.”* A mai magyar szaktanácsadói gyakorlat még nem ezzel a tartalommal valósul meg, de mindenképpen indokolt a jövőbeni munka alapjának tekinteni. A szaktanácsadásban, kezdetben csak az alapvető szakmai ismeretek átadására tették a hangsúlyt. Jelenleg, ezen túl, a termelés hatékonyságának növelése, a költségek csökkentése, a környezetvédelmi tevékenység erősítése, bizonyos területeken a gazdák hozzáállásának megváltoztatása, a szociális problémák kezelése és a globális vidékfejlesztési programok kapnak elsődleges prioritást.

Soltész (2000/a) a szaktanácsadást különleges szolgáltatásként határozza meg, amelynek értéke és gazdasági haszna van, ugyanakkor megállapítja, hogy a *Csete (1998)* által a jövő kulcsszavainak tekinthető minőség, versenyképesség és fenntarthatóság akár a korszerű szaktanácsadás jellemzőjeként is megadható.

A szaktanácsadás nemzetközi gyakorlatát elemezve *Sántha (2000)* véleménye az, hogy „valószínűleg nem található olyan általánosan elfogadható tanácsadási rendszer, mely közvetlenül és komplex módon adaptálható lenne hazai viszonyainkra.” Viszont több szerző, közöttük *Király (1999), Soltész (2000/b), Magda (2003)* fontosnak tartja annak a gyakorlatnak a hazai megvalósítását, amely szerint a hatékony szaktanácsadás alapfeltétele – elsősorban – az egyetemi bázisokon működtetett hálózat.

A szaktanácsadási hálózatok kialakításának és finanszírozásának tekintetében is hasonló álláspontra helyezkedik a szerzők többsége, így *Soltész (2000/a), Kozári (2003), Kozári – Tóth – Bárczi (2003)*, miszerint ezen a területen – az egyes nyugat-európai országokban megindult, az önfinanszírozás és privatizálás irányába mutató tendenciák ellenére – jelentős az állami szerepvállalás. Egyetértek *Soltész (2000/a)* azon megállapításával, amely az államilag támogatott szaktanácsadást kiszámítható és dinamikusan

fejlődő rendszerként jellemzi. Megítélésem szerint a hivatalos forrásból fenntartott rendszer feladata elsősorban a csoportos, általános információkat tartalmazó, ugyanakkor a gazdálkodók által ingyenesen igénybe vehető tanácsadás megvalósítása. Az önfinanszírozó szaktanácsadás biztosíthatja ugyanakkor hazánkban is a *Soltész (2000/a)* tanulmányában hiányosságként említett, és az Európai Unióban elterjedt gyakorlatként alkalmazott „napi és helyszíni szaktanácsadást". Ez a forma teszi lehetővé annak a tanácsadási formának a megvalósítását, amely módot ad az egyéni problémák helyszínen történő kezelésére, ugyanakkor feltételezi a szaktanácsadás költségeinek megtérülését is.

Nemzetközi tapasztalatokra hivatkozva *Kozári (2003)* is leírja, hogy a „szaktanácsadó szervezeteket működtető országokban a mezőgazdasági termelés árbevételének 0,5-6,0%-át költik szaktanácsadásra." *Soltész (2000/b)* fontosnak tartja – a magyar agrárgazdaság nemzetgazdasági súlya alapján – az agrártermelésből származó bevétel legalább 1,5-2%-át a fent nevezett tevékenységre fordítani.

A jövőre vonatkozóan több szerző, közöttük *Magda (2003), Sántha (2000), Soltész (2000/b)* és *Jávor (2005)* megállapítására alapozva, ésszerű megoldásnak tűnik az egyetemi és/vagy főiskolai bázisra épülő regionális szaktanácsadó központok (első szint) és a helyi, illetve térségi szinten a felső- és/vagy középfokú oktatási intézményekre és kutatóbázisokra (második szint) alapozott szaktanácsadói hálózat kiépítése az ország teljes területén. Mindemellett azonban az ügyfélkörrel rendelkező, regisztrált egyéni szaktanácsadók szolgáltatásait is igénylik a gazdálkodók. A téma kapcsán viszont nem hagyható figyelmen kívül a többször is átalakult falugazdász hálózat szerepe sem, amely megítélésem szerint alapvetően mindig ellátta a feladatát. A jól működő falugazdász hálózatot a továbbiakban is célszerű fenntartani. A magyar szaktanácsadási rendszer jelenleg egyaránt épít a felsőoktatási intézmények, a regisztrált magán szaktanácsadók és a falugazdászok munkájára, amint az megtalálható *Kozári – Tóth – Bárczi (2003)* tanulmányában is. Ennek ismeretében sürgető feladat tehát az előzőekben említett szereplők rendszerbe integrálását megvalósító szaktanácsadói hálózat mielőbbi kialakítása. Csak ebben az esetben várható el az összehangolt és hatékony szaktanácsadói munka megvalósítása. A szaktanácsadás tartalmi vonatkozásait tekintve pedig megfontolásra érdemes *Kozári – Tóth – Bárczi (2003)* megállapítása, miszerint „a szaktanácsadás szerepét nem szabad pusztán a hozamok növelését segítő tevékenységnek tekinteni. E szolgáltatásoknak alapvető szerepet kell játszaniuk a kínálat piaci igényekhez való igazításában és a bevételek elfogadható szinten való tartásában." Ki kell viszont egészíteni ezen témaköröket a vidéki életmóddal összefüggő információkkal.

A hazai gyakorlatban a szaktanácsadásra vonatkozó, azonos elemeket alapul véve jellemző a következő néhány megállapítás: a tanácsadás nálunk is elsősorban oktatási tevékenység, mivel

- a célok között mindenképp szerepelnie kell az új ismeretek átadásának, amelyek segítik a gazdálkodók munkáját a termelési folyamatban;
- a módszerek tekintetében már több változat is megvalósult, a fórumoktól kezdve a csoportos tanácsadáson át az egyénileg igénybe vehető tanácsadásig;
- a potenciális ügyfélkörhöz tartozónak kell tekintenünk minden – de elsősorban a piaci árutermelést folytató – gazdálkodót, az általuk térítésmentesen igénybe vehető fórumokon elhangzó, általános információk vonatkozásában, a

térítés ellenében, egyedi szerződések alapján teljesítendő szolgáltatások esetében pedig a jobb anyagi helyzetben lévő termelőket;

- a finanszírozási rendszer tekintetében pedig, a központi forrásból biztosított pénzügyi keretek mellett, a gazdálkodók által fizetett ellentételezésnek is helye van.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Jász-Nagykun-Szolnok megye az Alföld közepén, hét megyével határosan helyezkedik el, a Tisza, a Zagyva és a Hármas-Körös folyók mellett. Felszíne tökéletesen sík, földjei jól termők, a napsütéses órák száma magas. A megye összterülete 599 ezer ha, amelyből jelentős nagyságrendet képvisel a szántóterület. A művelési ágak folyamatos csökkenést mutatnak, amelynek oka elsősorban a művelésből való kivonás. Ennek ellenére említést érdemel, hogy a szántó területe jelenleg az összterület 60%-át teszi ki, amely az országos átlagnál 10%-kal magasabb. A gyep aránya viszont csak 12%, a kert, a gyümölcs és a szőlő együttes aránya is alig több mint 1%. Az erdősültség értéke is alacsony, mintegy 11%. A művelési ágak aránya viszonylagos állandóságot mutat.

Az elmúlt években bekövetkező, jelentős birtokszerkezeti és földtulajdoni változásokat követően *a termelésszerkezet* nem, illetve igen csekély mértékben módosult. A jellemzően termelt növények a kalászos gabonafélék, elsősorban az őszi búza. Az említett struktúra még mindig azt mutatja, hogy a termelők döntő mértékben továbbra is azoknak a növénykultúráknak a termelését választják, amelyek esetében a kézi munkaerőigény minimális, és a ráfordítások viszonylag alacsonyak. Az elmúlt évek kedvezőtlen időjárása erősen ingadozó termésátlagokat eredményezett. Az utóbbi években számottevő növekedés csak a napraforgó esetében tapasztalható. A cukorrépa-termelés részaránya az elmúlt évek átlaga alapján 4-5000 ha, amelyet befolyásol a cukorgyárak igénye is. Az őszi káposztarepce termelése viszont jelentős növekedést mutat, köszönhetően a 2001. évben beindult biodízel programnak, noha a hajtóanyag előállítás mindmáig szünetel, az árszubvenció megoldatlansága miatt.

A megyében, a természeti adottságokból és a termelési hagyományokból következően, *az állattenyésztés meghatározó ágazatnak számít*. Az elmúlt években az állattenyésztési termékek piaci pozíciója jelentősen romlott – amelyet számszerűen is bizonyítanak a jövedelmezőségi mutatók –, így a csökkenő állatlétszám egyáltalán nem meglepetésszerű, annak ellenére, hogy adottak a minőségi termelés feltételei. A baromfiágazatban is jelentkező értékesítési problémák szintén csökkenő tendenciához vezettek az állatlétszámot tekintve. A méhészetben azonban, a termelés koncentrálódásának következtében, a megyében az egy méhészetre jutó átlagos méhcsaládszám magasabb, mint az országos átlag.

A fentiek bizonyítják a megye jelentős agrárpotenciálját, ezért meggyőződésem, hogy a jövőben a szaktanácsadás jelentősége a termék- és tevékenység diverzifikáció, az új technológiák elterjesztése, a fejlesztési forrásokhoz való hozzájutás, valamint a termelés hatékonyságának javítása érdekében fokozódik.

A szaktanácsadás jelenlegi helyzetének pontos feltárásához *kérdőívet szerkesztettem, amit eljuttattam a leginkább érintettekhez, a gazdálkodókhoz, a szaktanácsadókhoz és a falugazdászokhoz*. A kérdőíves felmérés során információt kértem a szaktanácsadási tevékenység megítéléséről, de a megkérdezetteknek módjukban állt a témával kapcsolatosan

egyéni véleményt, értékelést, illetve javaslatot is megfogalmazni. A megyében regisztrált valamennyi (27 fő) szaktanácsadót megkérdeztem. Voltak egyéni szaktanácsadók és olyanok is, akik *a Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Főiskolai Karának* keretén belül, elsősorban a csoportos szaktanácsadói munkában vettek részt az elmúlt években. Ezen kívül felhasználtam *az FVM Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Földművelésügyi Hivatala* által rendelkezésemre bocsátott adatokat és az ott dolgozó szakemberek, valamint *a Megyei Agrárkamara* munkatársainak véleményét, és természetesen saját tapasztalataimat is. *Végül 41 gazdálkodó, 20 falugazdász és 11 szaktanácsadó küldte vissza a kitöltött kérdőíveket.*

A GAZDÁLKODÓK VÁLASZAI

A megkérdezettek döntő hányada (73%) részt vett már ingyenes, csoportos formában megtartott tanácsadáson. Térítés ellenében a választ adók mindössze 29%-a vette igénybe ezt a szolgáltatást.

1. táblázat

A gazdálkodók szaktanácsadási igénye

Megnevezés	Fő	%
Pályázatkészítés	26	63
Az EU tagságból adódó, az agrárgazdaság jövőjére vonatkozó információk	17	41
Növénytermelési technológiák	16	39
Állattenyésztési technológiák	7	17
Gépesítés	4	10
Környezetvédelem	3	7
Termékfeldolgozás	3	7

A felmérés eredményeként megállapítható, hogy elsősorban *a termelés finanszírozásához nélkülözhetetlen pályázatkészítés* az a részterület, amely jelenleg a legnagyobb gondot okozza a gazdálkodóknak. Egyfelől nem rendelkeznek a pályázatíráshoz nélkülözhetetlen ismeretekkel, másfelől a pályázatírók munkáját a – némely esetben kirívóan – magas díjtételek miatt nem tudják megfizetni.

Sokan igénylik a tevékenységüket jelentősen befolyásoló, az Európai Unió jövőbeni agrár- és vidékfejlesztési politikájára vonatkozó információkat. Viszonylag csekély az érdeklődés az állat- és növénytermelési, valamint a gépesítési technológiák iránt. Aggasztó a mezőgazdasági termelés és a környezeti problémák összefüggései iránt megnyilvánuló csekély érdeklődés.

A kérdőívre adott válaszokból kiderül, és egyben elgondolkodtató, hogy a gazdálkodók többsége (71%) nem ismeri a megye agrárgazdaságára vonatkozó adatokat és a jövőbeni fejlesztési elképzeléseket. Meggyőződésem, hogy ezen háttér-információ nélkül megalapozott, hatékony piaci termelés nem valósítható meg, mivel mind a termelés strukturális átalakítását, mind pedig a beruházások megvalósítását a megyei prioritásokhoz szükséges igazítani. A jövőben tehát módot kell találni arra, hogy ezek az információk eljussanak a gazdálkodókhoz.

A megkérdezettek ugyancsak magas arányban (66%) igénylik a közvetlen gazdálkodási ismereteken túli információkat, ami alátámasztja a szakirodalomban is fellelhető megállapításokat, miszerint a szaktanácsadásnak ki kell terjednie a vidéki életmódhoz kapcsolódó összefüggések feltárására is.

Feltétlenül indokolt a környezetkímélő termelési módszerek megismertetése és azok elterjesztése. Megítélésem szerint ez a munka nem nélkülözheti a jól felkészült szaktanácsadók közreműködését, annál is inkább, mivel a választ adók igénylik a környezetkímélő technológiák alkalmazásához kapcsolódó ismereteket, és a gazdálkodók majdnem fele tervezi is annak megvalósítását (2. táblázat).

A gazdálkodók véleménye némiképp egységes abban a tekintetben, hogy ha csak térítés ellenében lehetne igénybe venni a szaktanácsadást, a legtöbben a 10-50 000 Ft/alkalom összeghatárt jelölték meg. (A válaszok egyébként az 500-150 000 Ft-os határok között szóródtak.)

A kérdőív módot adott a témához kapcsolódó egyéni vélemények, megjegyzések közlésére is, a legjellemzőbb megállapítások, javaslatok az alábbiakban foglalhatók össze:

- a falugazdász hálózat megerősítése;
- egyes termékek vonatkozásában a piacra jutási feltételek ismertetése;

- a kutatóintézetekben és a felsőoktatási intézményekben zajló kutatások eredményeinek bemutatása;
- a téli időszakban megtartandó, elsősorban általános információkat tartalmazó fórumok megtartása;
- bemutató gazdaságok hálózatának kiépítése;
- gyakorlati bemutatással egybekötött szaktanácsadás.

2. táblázat

A környezetkímélő technológiákhoz kapcsolódó információ igénye, illetve a megvalósítás szándéka

(M. e.: %)

Megnevezés	A technológiával kapcsolatosan információt igényel	A technológia megvalósítását tervezi
Igen	76	46
Nem	10	34
Részben	12	15
Nem válaszolt	2	5

A SZAKTANÁCSADÓK VÁLASZAI

Jász-Nagykun-Szolnok megyében 27 fő regisztrált szaktanácsadó dolgozik. A szakterületek vonatkozásában elsősorban az ökonómia, gazdálkodás, a környezetgazdálkodás, a növénytermelés, állattenyésztés és növényvédelem a leginkább előforduló tevékenység. Az egyéb tevékenységek széles skálája is megtalálható a gazdálkodók számára felkínált lehetőségek között, pl. a mezőgazdasági kárbecslés, földügyek, adótanácsadás, gyepgazdálkodás, termékfeldolgozás. A szaktanácsadók 80%-a jelölte meg a pályázatkészítést, illetve a pályázatírásban való közreműködést. Az elmúlt év beszámoló jelentéseinek áttanulmányozása után megállapítható, hogy a megyében a gazdálkodáshoz kapcsolódó tájékoztató előadások, fórumok gyakorisága és azokon a szaktanácsadók közreműködése megfelelő volt. Kevésnek ítélhető viszont a szaktanácsadói szerződések száma, amely elsősorban a jelenlegi finanszírozási rendszernek tulajdonítható.

A kérdőívet kitöltők közül a szaktanácsadás jelenlegi rendszerét a válaszadók döntő többsége (71%) részben tartja megfelelőnek a vállalt feladatok teljesítésére, rossznak minősíti viszont a megkérdezettek 36%-a. A hatékony szaktanácsadás akadályait a 3. táblázat mutatja be.

A válaszok alapján egyértelmű, hogy *a jelenlegi finanszírozási rendszer akadályozza legnagyobb mértékben a szaktanácsadást*, mivel még nem történt meg ezen tevékenység kiszámítható elismerése és szabályozása, illetve a gazdasági élet más területein az általánosan elfogadott szakértői- és egyéb díjtételek (pl. pályázatírás során) lényegesen alatta maradnak a gazdálkodók fizetőképes keresletének. Az információhiány mindkét esetben korrekt és rendszeres kapcsolattartás révén csökkenthető.

A szaktanácsadók továbbképzésére és a vizsgáztatás jelenlegi rendszerére vonatkozó kérdésre a „részben megfelelő” megállapítást jelölték be legtöbben (64%), ezt követte a „teljes mértékben megfelelő” kategória (29%), míg a választ adók 14%-a véli úgy, hogy a jelenlegi rendszer teljesen alkalmatlan feladatának betöltésére.

A szaktanácsadók többsége rendszeresen (79%) végzi munkáját, az eseti megbízások aránya 71%, kizárólag a gazdálkodók igénye szerint 64% és vé-

gül *az FM Hivatal*, illetve *az Agrárkamara* felkérése alapján és valamely oktatási intézmény keretén belül teljesített munka aránya egyaránt 43%.

A jövőbeni hatékonyabb munkavégzés érdekében a változtatást elsősorban a 4. táblázatban közölt területeken javasolják a szaktanácsadók.

3. táblázat

A hatékony szaktanácsadás akadályai

Megnevezés	Fő	%
A jelenlegi finanszírozási rendszer	12	86
Információhiány a gazdálkodók részéről	6	43
Információhiány a szaktanácsadók részéről	6	43
A jelenlegi továbbképzési rendszer	3	21
A megfelelő együttműködés hiánya más szakemberekkel	3	21
A többi szaktanácsadóval való együttműködés hiánya	2	14

4. táblázat

A szaktanácsadás hatékonyságának növelése érdekében változtatandó részterületek

Megnevezés	Fő	%
A finanszírozás rendszere	13	93
Szervezeti keretek	10	71
Rendszeres információáramlás	6	43
Egyéb	4	29
A továbbképzés rendszere	3	21

A felmérésből egyértelműen kiderül, hogy a jelenlegi *finanszírozási rendszer* nem szolgálja a hatékony munkavégzést. A szervezeti keretek megváltoztatása iránti igény és a rendszeres információhoz-jutási lehetőség viszonylag magas százalékot képvisel, ami mindkét területen alátámasztja a változtatás szükségességét.

Az egyéb megjegyzések között az alábbiak szerepeltek:

- A szaktanácsadók információs vonalának kiépítése, ezáltal a rendszeres információáramlás biztosítása.
- Külföldi tapasztalatcsere.
- A szaktanácsadásból származó árbevétel legyen „mezőgazdaságból származó árbevétel."
- A szaktanácsadás legyen jogilag védett szellemi tevékenység.
- Pályázatoknál, állami támogatásoknál részesüljenek előnyben azok a gazdálkodók, akik szaktanácsadó közreműködését vették igénybe.
- Az állami támogatásból származó árbevételek ne legyenek adóköteles bevételek, mivel ha ezáltal válik nyereségessé egy vállalkozás, akkor az adó ezt a nyereséget jelentős mértékben csökkenti.
- Rendszeres továbbképzés és vizsgáztatás.

A FALUGAZDÁSZOK VÁLASZAI

Az elmúlt években lezajlott ismeretterjesztő fórumok döntő hányada a falugazdászok közreműködésével, szervezőmunkájuk eredményeként jött létre. A kérdések többsége a szaktanácsadókkal történő együttműködés megítélésére vonatkozott, de természetesen számukra is mód nyílott az egyéni véleményalkotásra is. A megyében, az elmúlt néhány évben szoros együtt-

működés alakult ki a szaktanácsadók és a falugazdászok között, de meggyőződésem, hogy a jövőben még több területre ki lehetne ezt terjeszteni, mivel a gazdálkodók napi gondjait elsősorban a falugazdászok ismerik, és a felmerült igények közvetítése a tanácsadók felé lehetővé teszi a gyors és hatékony munkát.

A falugazdászok és a szaktanácsadók kapcsolattartásának módját tükrözi az 5. táblázat.

5. táblázat

A falugazdászok és a szaktanácsadók kapcsolattartásának módja

Megnevezés	Fő	%
Telefonon keresztül	12	60
Rendszeresen, személyes konzultációk	3	15
Fórumok szervezése során	8	40
Esetenként	6	30

A válaszokból kitűnik, hogy *a rendszeres kapcsolattartás jelenleg csekély mértékű*, pedig a fent említett lehetőségek közvetítése megkívánná a folyamatos konzultációt a felek között. A fórumok szervezéséhez is legtöbb esetben a személyes vagy telefonon keresztül történő egyeztetés szükséges.

A szaktanácsadókkal való együttműködés részterületei és a jövőbeni hatékonyabb munka feltételeire vonatkozó értékek szinte azonosak. A jelenlegi együttműködés 75%-ban a szakmai fórumok szervezésére és lebonyolítására korlátozódik, míg 55%-ot tesz ki az egyedi szakmai problémák megoldása során igényelt szaktanácsadói közreműködés. A jövőbeni szorosabb együttműködést a fórumok lebonyolítása során 70%-ban, míg az egyedi szakmai problémák megoldásában történő közreműködést 30%-ban jelölték meg. A szorosabb együttműködést akadályozó tényezők közül első helyre került a forráshiány (50%), majd ezt követte az időhiány (25%) és az egyéb okok (10%), pl. az, hogy még nincs erre vonatkozóan kialakult rendszer.

A falugazdászok szaktanácsadással kapcsolatos javaslatai és véleményei az alábbiakban összegezhetők:

- egy tájspecifikus bemutató gazdaság kialakítása és komplex működésének megismertetése;
- vidékfejlesztéshez kapcsolódó ismeretek átadása;
- tanyafejlesztési program kidolgozása és megvalósítása;
- nyílt napok szervezése egy-egy pályázati témához kapcsolódóan;
- a gazdálkodók igényei alapján összeállított témakörökhöz szaktanácsadók kérése;
- a szaktanácsadók tényleges szakosodása;
- a szaktanácsadók és a falugazdászok közötti rendszeres együttműködés;
- a jelenleginél kiszámíthatóbb jogi- és pályázati szabályozás (pl. határidők betartása).

A jövőbeni, hatékonyabb szaktanácsadás érdekében a következők javasolhatók:

- Szaktanácsadás *szervezeti kereteinek* véglegesítése (a felső- és középfokú oktatási intézményekre, valamint a kutatóintézetekre alapozottan az egyéni szaktanácsadók és a falugazdász hálózat bevonásával), az EU rendeletben „Farm advisory system”-nek nevezett tanácsadói tevékenységgel összhangban.
- A 2007. január 1-től kötelezően működtetendő szolgáltatás megvalósítása érdekében a *finanszírozás rendszerének átgondolása*, a gazdálkodás jelenlegi jövedelmezőségi szintjének megfelelően.

- A *kötelező továbbképzések* rendszeres megvalósítása, kiegészítve az eddigi képzési témaköröket az EU vonatkozó gyakorlatával.
- Elsősorban a téli időszakban a gazdálkodók által térítés nélkül igénybe vehető *tájékoztató fórumok* (általános témakörökről, pl.: vidéki életmód, az EU jelenlegi gyakorlata egyes részterületeken, az oktatási intézményekben és kutató intézetekben elért eredmények ismertetése, pályázati lehetőségek, pályázatíró képzés) finanszírozásának biztosítása.
- Regionális szinten vagy tájkörzetenként kialakított, a helyi adottságoknak megfelelő termelőtevékenységet folytató (egyben a térség szaktanácsadóinak koordinátoraként is működő) *bemutató gazdaságok üzemeltetése*.
- Szaktanácsadói- és gazdálkodói *információs hálózat* kiépítése.
- *Falugazdászok* mellett rendszeres, illetve igény szerinti szaktanácsadói *fogadóórák* megtartása adott témakörben.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) Csete L. (1998): A növénytermelés minősége és a gazdasági fejlődés. „AGRO-21" Füzetek, 18. sz., 4-16. pp. – (2) Jávor A. (2005): Agrártovábbképzés, szaktanácsadás rendszere az agrár felsőoktatásban. http://www.eszt.hu/index.php?p=1&a=9 letöltés dátuma: 2005. december 4. – (3) Király Z. (1999): A növényvédelmi szaktanácsadási rendszerek más országok gyakorlatában. In: Kovács J. (szerk.): A növényvédelem integrált környezetbarát fejlesztésének lehetőségei. MTA Agrártudományok Osztálya, Budapest, 139-142. pp. – (4) Kozári J. (2000): A szaktanácsadás rendszere az Európai Unióban és Magyarországon. In: A SAPARD előcsatlakozási programra felkészítő képzés tananyaga kistérségek számára. FVM Vidékfejlesztési Programok Főosztálya, SCOLAR Kiadó, Budapest – (5) Kozári J. (2003): A mezőgazdasági szaktanácsadás finanszírozása a nyugat-európai országokban. Gazdálkodás, 47. évf. 5. különk., 65-70. pp. – (6) Kozári J. – Tóth K. – Bárczi J. (2003): Merre tart a magyar mezőgazdasági szaktanácsadás? A falu, 18. évf. 2. sz., 21-29. pp. – (7) Magda S. (2003): A szaktanácsadás hozzájárulása a magyar mezőgazdaság beilleszkedéséhez és fejlődéséhez az Európai Unióban. Gazdálkodás, 47. évf. 2. sz., 1-4. pp. – (8) Sántha T. (2000): A hazai mezőgazdasági szaktanácsadás és a termékértékesítés. Gazdálkodás, 44. évf. 4. sz., 68-76. pp. – (9) Soltész M. (2000/a): Szaktanácsadás az agrárgazdaságban. Gazdálkodás, 44. évf. 1. sz., 8-20. pp. – (10) Soltész M. (2000/b): Szaktanácsadás az agrárgazdaságban II. Gazdálkodás, 44. évf. 2. sz., 17-27. pp. – (11) Tájékoztató a megye mezőgazdaságának helyzetéről. FVM Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Földművelésügyi Hivatal, Szolnok, 2004. március 18.